

Черкаський район Черкаської області
ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧИЙ ВІДДІЛ
Черкаський районний стадіонних технік
Черкаської району і гради Черкаської області

Практичне застосування форм і методів роботи з історично-патріотичного виховання з учнівською молоддю в позашкільній роботі

ПІЗНАЄМО СВІТ З КОТИГОРОШКОМ

2017

р.к.

Черкаський район Черкаської області
ТУРИСТСЬКО-КРАСЗНАВЧИЙ ВІДДІЛ
Черкаської районної станції юних техніків
Черкаської районної ради Черкаської області

Практичне застосування форм і
методів роботи з національно-патріотичного
виховання з учнівською молоддю
в позашкільній роботі

ПІЗНАЄМО СВІТ З КОТИГОРОШКОМ

**Практичні рекомендації, щодо організації
роботи з національно-патріотичної
з молодшими школярами**

2017 рік

Воронова Інна Леонідівна, методист туристсько-краєзнавчого відділу Черкаської районної станції юних техніків.

Журило Анатолій Мефодійович, завідувач туристсько-краєзнавчого відділу Черкаської районної станції юних техніків.

Телефон (робочий) (0472) 30-21-31.

“Пізнаємо світ з Котигорошком” – це практичний poradnik педагогам, усім хто працює з дітьми щодо формування патріотичних рис у молодшому шкільному віці.

Основна мета і головне завдання роботи – реалізація системної цілеспрямованої комплексної програми “З Котигорошком по країні Барвінків”, яка сприятиме вихованню патріотичних почуттів і рис з раннього віку, практичні рекомендації щодо впровадження раніше розроблених і апробованих методик у системі позашкільної освіти, гармонізувати її з навчально-виховним процесом загальноосвітнього закладу. Тим самим, реалізувати принцип комплексного безперервного процесу організації виховної діяльності школярів та створити оптимальні і сприятливі умови для розвитку внутрішньої мотивації у вихованців до пізнавальної діяльності.

Дані рекомендації щодо реалізації програми в умовах навчального загальноосвітнього чи (та) позашкільного закладу розроблені з урахуванням досвіду роботи і розраховані на роботу з дітьми віком від 6 до 10 років. Можуть бути використані вчителями молодших класів, відповідальними за туристичну роботу в школі чи організаторами виховної роботи.

В цій роботі враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з основних предметів та містить відомості, що поглиблюють і доповнюють зміст навчальних дисциплін, допомагають у засвоєнні програмового матеріалу з основ наук.

Напрямок, за яким подана робота “Практичне застосування форм і методів роботи з національно-патріотичного виховання з учнівською молоддю в позашкільній роботі”.

Вступ

Сьогодні в умовах, коли відбуваються значні зміни у становленні нашої держави, коли кожен чесний українець готовий пожертвувати власним комфортом і, навіть, життям заради майбутнього своєї країни, поняття патріотизму стає способом життя.

Патріотичні почуття особливо загострюються у складних, екстремальних ситуаціях, еднають людей, спонукають ставити суспільне вище за особисте. І зараз саме такий час.

Патріотизм – це формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності і любові до Батьківщини, піклування про її постійний розвиток на шляху демократичного національного відродження, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського й конституційного обов’язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України.

З почуттям патріотизму не народжуються. Його формують упродовж життя людини. І саме молодший шкільний вік є найсприятливішим періодом для закладення і розвитку основних рис українського характеру: гідності, доброти, відвертості, співчуття та благородства, людини, готової самовіддано розбудувувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, успішно реалізовуватися в соціумі як громадянин та носій української національної культури.

Актуальність патріотичного виховання молодших школярів ґрунтується на тому, що саме в початковій школі через вивчення основних наук дитина пізнає світ у його різноманітності, закладаються основи її світогляду, формується національна самосвідомість. Для роботи з у середній і старшій школі розроблено і впроваджується чимало різних методик і програм. Однак, роботі з молодшими школярами у цьому напрямку методисти приділяють мало уваги. Водночас, у великій кількості розрізаних програм іноді дуже важко зорієнтуватися навіть досвідченому педагогу, не кажучи вже про вчителя-початківця. Вчителі перевантажені і мають самі опанувувати нові розробки, вимоги та програми, обираючи інколи найпростіші, але, на жаль, не найрезультативніші варіанти.

Основна мета і головне завдання нашої роботи – реалізація системної цілеспрямованої комплексної програми “З Котигорошком по країні Барвінковій”, яка сприятиме вихованню патріотичних почуттів і рис з раннього віку, практичні рекомендації щодо впровадження раніше розроблених і апробованих методик у системі позашкільної освіти, гармонізувати її з навчально-виховним процесом загальноосвітнього закладу. Тим самим, реалізувати принцип комплексного безперервного процесу організації виховної діяльності школярів та створити оптимальні і сприятливі умови для розвитку внутрішньої мотивації у вихованців до пізнавальної діяльності.

Дані рекомендації щодо реалізації програми в умовах навчального загальноосвітнього чи (та) позашкільного закладу розраховані на роботу з дітьми віком від 6 до 10 років.

Практичне значення даної роботи є впровадження принципів патріотичного виховання в навчально-виховний процес початкової школи, які можуть бути використані вчителями молодших класів, відповідальними за туристичну роботу в школі чи організаторами виховної роботи. Реалізація системи національно-патріотичного виховання засобами гри дасть змогу педагогам краще зрозуміти потреби та бажання молодших школярів і, відповідно, надати їм можливість розкрити себе, свої здібності, вдосконалити свої вміння та набути нові.

Наша робота включає в себе практичні рекомендації, для впровадження основ національно-патріотичного виховання у молодшій школі. Перевага нашої програми саме в **оптимізації** існуючих програм, щоб зробити роботу з молодшими школярами ефективнішою. Ми працюємо на результат і це – система роботи упродовж всього навчального року, де саме процес підготовки до будь-якого заходу заходу є важливішим, за сам захід. Тому ми пропонуємо програму адаптовану до повсякденного життя школи. В ній гармонійно переплітаються заходи з програми “З Котигорошком по Країні Барвінковій” із загальношкільними заходами, позаурочною діяльністю та позашкільною роботою, і – що найголовніше – є складовою, своєрідним першим щаблем комплексної програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді “Котигорошко”, яка розроблена і впроваджується авторами упродовж багатьох років.

В цій роботі враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з основних предметів та містить

відомості, що поглиблюють і доповнюють зміст навчальних дисциплін, допомагають у засвоєнні програмового матеріалу з основ наук. Вона є доповненням до шкільної програми як перші кроки до краєзнавства.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

I. Гурток як ефективна форма національно-патріотичного виховання молодших школярів

Реалізувати програму національно-патріотичного виховання “З Котигорошком – по країні Барвінків” у молодшій школі можна кількома шляхами.

Прищеплення патріотизму молодшим школярам буде більш ефективним, якщо не нав'язувати патріотичні погляди зовні, а впливати на почуття вихованців цікавими для них формами діяльності. І це можна зробити засобами гуртка. Тому найефективнішим, на нашу думку, може бути організація гуртка “Котигорошко” серед учнів молодшої ланки, де керівником може бути класовод, туристський організатор чи керівник туристичного гуртка позашкільного закладу. Адже беручи участь у повсякденній його роботі, виконуючи певні обов'язки та приймаючи участь у різноманітних вікторинах, змаганнях і просто відвідуючи заняття, ніби не відчуваючи виховного впливу, як на уроці, а природно і непомітно, вони невимушено ніби входять в оточуюче їх середовище. Високі поняття рідного слова, побуту і традицій свого народу, стає частиною їх свідомості і повсякденного життя.

До основних завдань національно-патріотичного виховання молодших школярів та гуртківців належать:

- формування національної самосвідомості, почуття власної гідності як представників свого народу;
- прищеплення любові та поваги до ровесників, батьків, сусідів, інших людей, які оточують дитину;
- виховання поваги та любові до своєї рідного краю, малої Батьківщини та України, шанобливе ставлення до його культури.

Адже патріотизм виявляється в ставленні особистості:

- **до себе** (честь, гідність, щирість, доброта, терплячість, чесність, порядність);

- до людей (толерантність, милосердя, благородство, справедливість, гостинність, відкритість, щедрість, взаємодопомога);

- до Батьківщини (готовність стати на захист країни, віра, надія, любов, гордість за її успіхи, біль за невдачі);

- до національних цінностей (бажання в збереженні й передачі родинних та національних звичаїв, традицій, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; шанобливе ставлення до національних та державних символів).

З метою організації роботи гуртка авторами розроблено варіанти навчальних програм гуртка “Котигорошко” для загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу (див. “Висновки”). Педагог може адаптувати навчальну програму гуртка до умов навчального закладу чи власного досвіду.

Відмінно зарекомендувала себе гра-подорож “З Котигорошком по Країні Барвінковій”, де головним є системний підхід, що передбачає розгляд конкретного, цілісного, взаємозалежного, відкритого процесу в його постійному розвитку. Гурток вплетено в канву гри-подорожі у навчальному закладі. В розділі V роботи можна ознайомитися з планом-сіткою роботи з молодшими школярами на базі програми гри-подорожі. Розділі III, “План-сітка для організації повсякденної роботи в молодшій школі на базі річного плану виховної роботи для класного керівника чи педагога-організатора”, показує, як поєднати роботу гуртка із загальним процесом життя навчального закладу.

В основі подорожі – краєзнавство і туризм. Це дає змогу безпосередньо учнів початкових класів долучити до вивчення оточуючого світу, навчитись жити в колективі, набути навичок, необхідних у житті. Водночас, це дає змогу найефективніше вивчити світ, який оточує дитину – його малу батьківщину. Це важливо, бо саме в молодшому шкільному віці закладаються основи патріотизму, любові до рідного краю, гуманне ставлення до навколишнього світу, формуються навички самоврядування в дитячому колективі, навички самостійності, поведінки у повсякденному житті та побуті, повага до традицій рідного краю та готовності захищати рідну землю.

Прототипом для наслідування і формування рис справжнього патріота є добре знайомий казковий персонаж Котигорошко. Він відчайдушний, сміливий захисник і рятівник, здатний прийти на допомогу.

То ж визначальним принципом роботи з молодшими школярами, на нашу думку, є формування національно-патріотичних якостей шляхом пізнання:

**Захищаємо – те, що Любимо;
Любимо – те, що Знаємо;
Знаємо – те, що Вивчаємо.**

Виховна діяльність у роботі з молодшими школярами в першу чергу спрямовується на формування високого рівня моральних якостей особистості, здатної на взаємоповагу. Діти вчаться жити із розумінням, що від ставлення сьогодні до оточуючих, природи та Батьківщини залежить не тільки їх власне життя, а й майбутнє всієї країни. Усе залежить від кожного. Діти вчаться жити в колективі, основою якого є Закони Котигорошка:

- **Україна починається з мене;**
- **власної гідності, взаємоповаги і взаємодопомоги;**
- **доброти і правильного слова;**
- **здорового способу життя;**
- **сумління, пізнання і праці;**
- **порядку речей.**

Допомагають жити за Законами, їх дотримуватись прості і зрозумілі правила співжиття котигорошківця:

- **поважай інших, як самого себе;**
- **говори правду, навіть коли вона гірка;**
- **дав слово – дотримай його;**
- **гартуй себе фізично;**
- **люби і бережи землю, на якій живеш;**
- **пізнавай історію та навколишній світ;**
- **навчився сам навчи іншого.**

Малі котигорошки не тільки знають ці закони і правила, а й намагаються дотримуватись їх у повсякденні, поступившись місцем дівчинці, не кинувши папірець на шлях, чи допомігши товаришеві у скрутну хвилину.

Об'єднавшись в гурт молодші школярі можуть обрати для себе атрибути та символи, які відрізняють їх від інших гуртків: назву, девіз, речівку, пісню, емблему, галстук, прапор, хоругву тощо.

Основою діяльності будь-якого колективу, а особливо дитячого є система дитячого самоврядування.

Для його здійснення молодші школярі обирають гуртового, його заступника, фотографа, літописця, тощо. Діти виконують свої обов'язки і відчують свою “потрібність”, бо кожна справа, навіть найменша – важлива задля досягнення спільної мети. Постійні заняття в гуртках тренують пізнавальні, розумові та фізичні здібності. І разом з тим – це можливість у невимушеній ситуації проявити себе, коли найголовнішою оцінкою буде не цифра в класному журналі, а схвальні погляди, вигуки, оплески, вітання друзів. Навіть якщо ці результати були не переможними. Створити таку атмосферу – головне завдання педагога, який працює з дітьми.

З метою виявлення рівня підготовленості кожного, відзначення його досягнень встановлюються елементарні сходи зростання котигорошківця (Програми «Подорож «З Котигорошком по Країні Барвінковій», с.23). На заняттях гуртка ми пропонуємо молодшим школярам стати справжніми туристами та вступити до турклубу «Альта», але для цього потрібно знати:

- Державний гімн України
- девіз турклубу (гурту);
- девіз Котигорошка;
- символіку турклубу;
- заповідь Котигорошка;
- пісню турклубу (див. Додаток 4.1.);
- легенду турклубу;
- закони гурту (знати і пояснити);
- правила співжиття гурту (знати і пояснити);

Зробити спільну справу та володіти найпростішими навичками та вміннями. Звичайно, щоб їх опанувати гурток має функціонувати систематично і дітям захочеться дізнатися щось нове, наприклад, навчитися зав'язати туристичні вузли, щоб отримати значок і галстук турклубівця.

Туризм: 25 топографічних знаків (на вибір); вміти зав'язати 3 туристичні вузли і навчити 3-х друзів їх в'язати.

Краєзнавство: скласти пазлів карту України і карту Черкаської області; знати герб Черкаської області і пояснити значення кожного символу.

Екологія: взяти участь в екологічній акції.

Побут: знати і дотримуватися техніки безпеки в походах.

Робота туристичного гуртка розвиває почуття взаємодопомоги, взаємовиручки, формує почуття колективізму, прищеплює любов до рідного краю та природи, що їх оточує.

При проведенні ігор-мандрівок, козацьких забав, історичних подорожей у часі, свят та змагань керівник може отримати необхідну допомогу від старших учнів, які вже мають певні знання, бо вже відвідують гурток протягом кількох років. В цих випадках їх призначають кураторами над певною кількістю дітей (наприклад 5-ма) і вони супроводжують, допомагають, ділиться досвідом, підтримують їх під час гри-подорожі **“З Котигорошком по Країні Барвінковій”**, в той самий час відшліфовуючи свої організаторські здібності.

Готуючись до занять керівник може скористатися даними практичними рекомендаціями, що є оптимальним варіантом, для отримання бажаного результату. Адже навчання і виховання у молодшому шкільному віці має бути особливо цікавим. Діти можуть осягнути тільки те, що можуть зрозуміти, пізнати те, що їм подобається. І, звичайно, керівник має вибрати найефективніші форми роботи, що відповідають інтересам та здібностям вихованців, віковим особливостям та практичній значущості заняття.

Однією з таких форм роботи є настільна гра **“Україною з Котигорошком!”** (див. додаток 4.2.), яка розроблена авторами. Це сукупність матеріалів краєзнавчого та народознавчого характеру, питання екології, туризму, медицини та правил дорожнього руху, викладених у зрозумілій та легкій для сприймання формі настільної гри. Тут дитина виконує роль, яку взяла на себе, враховуючи свій досвід. Адже саме під час гри активізуються процеси мислення, виникають позитивні емоції.

Тут діти мають змогу самостійно розподіляти ролі, контролювати один одного, працювати в групі, допомагати та контролювати точність виконання того чи іншого завдання. Завдяки грі у дитини формується здатність виявляти свої особливості, зважати на інших та на практиці користуватися законами і правилами Котигорошка.

Гра проста, здається легкою за змістом. Водночас, вихованці мають показати свої знання отримані на заняттях гуртка, кмітливість та швидкість, вміння співпереживати та допомагати, віддавати, а не тільки брати. Задовольняючи свою природну потребу в діяльності, в процесі гри дитина, у захопленні не помічає, що вчиться – пізнає нове,

запам'ятовує, вчиться орієнтуватися в різних ситуаціях, поглиблює раніше набутий досвід, розвиває фантазію.

Простота впровадження програми “Котигорошко” у її доступності. Вона навчає необхідним знанням, формує загальнолюдські якості на простих прикладах, завданнях. Це не вимагає від керівника особливих знань чи глибокої спеціальної підготовки. Вона доступна будь-кому за, хто має до цього бажання. І в цьому її перевага.

Отже, гурток – найцікавіша і найпростіша форма, а отже і найефективніший засіб у провадження програми національно-патріотичного виховання на системному рівні.

II. Організації повсякденної роботи в молодшій школі на базі річного плану виховної роботи для класного керівника чи педагога-організатора

Педагог-організатор, приходячи на роботу в школу, може взяти за основу будь-яку програму розроблену туристським відділом Черкаської районної станції юних техніків, яку ми пропонували раніше та адаптувати її у повсякденну роботу з молодшими школярами.

Звичайно, все, що відбувається в школі, відзначення державних свят, спортивні змагання, проведення акцій, відзначення релігійних свят має йти в комплексі.

Наприклад, відзначаючи день Святого Миколая, ми можемо запропонувати школярам взяти участь у загальношкільному святі або самим приготувати подарунки для воїнів АТО, чи дітлахам в дитячі будинки.

Робота педагога має бути різнобічною та цікавою. Для цього керівник має стати на один рівень з вихованцем і, проаналізувавши діяльність, якою він займається, підібрати саме ту, яка буде нова, незвична, корисна для школяра і матиме пошуковий характер, що відкриє дитину як особистість.

У запропонованій план-сітці виділено заходи класного колективу чи гуртка в контексті загальношкільних заходів.

Вересень

1.09	День знань.
5.08	Міжнародний день благодійності. Акція «Я з

	тобою, солдате!»
8.09	Міжнародний день грамотності. Пізнавальний квест «Чи правильно ти говориш».
12.09	День фізичної культури і спорту. Змагання «Козацькі забави»
21.09	Міжнародний день миру. Пісенний фестиваль «Хай пісня скликає друзів».
22.09	День партизанської слави. Години спілкування «Україна починається з мене».
26.09	Європейський день мов.
27.09	День туризму. День відкритих дверей туристичного гуртка.
30.09	Всеукраїнський день бібліотек. Конкурси малюнків «Я малюю неньку Україну».

Жовтень

1.10	Міжнародний день музики. Свято української пісні.
4.10	День працівників освіти.
5.10	Міжнародний день учителів. Розваги «Юні інспектори дорожнього руху».
14.10	Покрова Пресвятої Богородиці. День українського козацтва.
15.10	Міжнародний день демократії. Спартакіада «Жартівливі естафети».
24.10	День Організації Об'єднаних Націй. Презентація роботи «Моя мала Батьківщина»

Листопад

9.11	День української писемності та мови. Свято мови «Скарби рідної мови».
15.11	День працівників сільського господарства.
16.11	Міжнародний день толерантності. Вікторина

	«Народна мудрість – невичерпне джерело».
17.11	День студента.
22.11	День Гідності та Свободи. Свято «Єдина родина – квітуча Україна»
28.11	День пам'яті жертв голодомору та політичних репресій.

Грудень

1.12	Всесвітній день боротьби зі СНІДом.
6.12	День Збройних Сил України. Фольклорне свято «Вечорниці на Андрія».
10.12	День прав людини. Гра-змагання «Малі туристи».
14.12	День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.
19.12	День Святителя і Чудотворця Миколая. Вечорниці «В ніч Святого Миколая».
29-31.12	Екскурсія в м. Київ.

Січень

1.01	Новорічне свято. Всесвітній день Миру. Екскурсії для дітей, знайомство музеєм українського побуту.
6.01	Свят вечір. Багата кутя. Розвага «Щедрий вечір».
19.01	Богоявлення Господнє. Водохреще.
22.01	День Соборності України. Свято народної пісні та гри.

Лютий

14.02	День Святого Валентина. Спортивна розвага
-------	--

	«Козаки і козачата»
15.02	Стрітєння Господнє.
21.02	Міжнародний день рідної мови. Тематичне заняття з патріотичного виховання «Ми маленькі українці».

Березень

8.03	Акція «Збережи першоцвіт».
	Міжнародний жіночий день.
	Міжнародний день боротьби за права жінок і міжнародний мир ООН. Вікторини «Народна мудрість – невичерпне джерело».
9.03	День народження Тараса Григоровича Шевченка (1814–1861), Екскурсія до музею Т.Г.Шевченка.
21.03	Всесвітній день поезії. Вікторина «Кращий знавець свого роду».
	Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва. Літературно-музична розвага «Ми діти твої, Україно»
27.03	Міжнародний день театру. Конкурс малюнків «Моя барвиста Україна»
25.03	Година Землі. Екскурсія в довкілля.

Квітень

1.04	Міжнародний день птахів. Акції «Чисте джерело» в Мошногір'я.
2.04	Міжнародний день дитячої книги. Інценізація української народної казки «Котигорошко».
7.04	Всесвітній день здоров'я. Година спілкування «Гігієна щодня».
12.04	Всесвітній день авіації і космонавтики.
18.04	День довкілля. Акція «Посади дерево»
	День пам'яток історії та культури. Конкурс

	козацької пісні.
22.04	Всесвітній день Землі. Екологічний захід «Доля планети у наших руках».
23.04	Всесвітній день книги і авторського права.
26.04	День Чорнобильської трагедії. Конкурс «Як допомогти тим, хто потрапив у надзвичайну ситуацію».
27-30.04	Туристичний похід до лісу.

Травень

3.05	День Сонця. Одноденний похід Мошногір'ям
9.05	День Перемоги. Акція «Обеліск».
10.05	День матері. Родинне свято «Родина, родина від батька й до сина».
15.05	Міжнародний день сім'ї. Вікторина «Родинні традиції».
16.05	День науки. День Європи.
18.05	Міжнародний день музеїв. Екскурсія до краєзнавчих музеїв.
24.05	День Рівноапостольних Кирила і Мефодія, вчителів слов'янських. День слов'янської писемності і культури.
29.05	Міжнародний день миротворців ООН. Акція «Допоможи солдату»
31.05	Всесвітній день без тютюну. Спортивні змагання «Найспритніший котигорошко»
Червень	Гра-випробування «Котигорошко»;

III. План-сітка для роботи з молодшими школярами на базі програми гри-подорожі “З Котигорошком по Країні Барвінковій”

Формування національно-патріотичних рис громадянина держави – одне з найважливіших завдань виховного процесу, але не єдине. Навчальний заклад (загальноосвітній чи позашкільний) – це цілий комплекс багатьох інших цілей і завдань. Тому реалізувати будь-який напрям можна лише в контексті загального освітньо-виховного процесу.

Комплексний підхід у національному патріотичному вихованні молодших школярів може бути реалізований шляхом запровадження програми “Котигорошко”, що включає в себе такі форми діяльності з національно-патріотичного виховання, які дають можливість всім іншим учням, що не відвідують гурток, об’єднатися заради спільної мети, виконуючи якусь справу в позаурочний час.

Ми пропонуємо скористуватися планом-сіткою побудованим на базі програми гра-подорож “З Котигорошком по Країні Барвінковій”.

У рамках гри-подорожі відзначають національні свята та найважливіші етапи шкільного життя, проводять заходи з естетичного виховання, фізичної культури. Діти на станціях отримують завдання, які мають виконати. Вони на практиці вчаться колективізму, відповідальності, самоврядуванню. Гра стає стержнем життєдіяльності в школі та організації поведінки дітей у повсякденні.

Пропоновані теми зупинок можуть бути адаптовані до конкретних умов навчального закладу, потреб і т.п.

	Дата	Зупинки:	Орієнтовані заходи зупинки
--	------	-----------------	----------------------------

1		«Місто Котигорошків»	<p>Свято «Малі Барвіночки» (прийняття в барвінчата)</p> <p>Години спілкування «Етика в повсякденному житті», «Етика в класі».</p> <p>Конкурсно-розважальна програма «Дружня гостина»;</p> <p>Бесіди з елементами тренінгу: «З чого починається дружба», «Мої друзі – моя друга родина».</p>
2		«Азбука здоров'я»	<p>Година спілкування «Ранкова зарядка – примха чи необхідність?», «Гігієна щодня».</p> <p>Конкурс «Найохайніший учень».</p> <p>Свято «У світі лікарських рослин».</p> <p>Вікторина «Що ти знаєш про лікарські рослини?»</p> <p>Конкурс малюнків «Будь здоровим».</p> <p>Спортивні змагання «Веселі старты»</p>
3		«Світлофор Моргайко»	<p>Година спілкування «Я і безпека»;</p> <p>Розваги «Юні інспектори дорожнього руху», «Королівство Світлофорія», «Життя без дорожніх знаків»;</p> <p>Конкурс малюнків «Світлофорик працює»;</p> <p>Патрулювання на перервах «Дорожній патруль не спить».</p>
4		«Веселий рахунок»	<p>Година спілкування «У грі пізнається світ»</p> <p>Гра-подорож «Я і моя команда»,</p> <p>Гра «Музичний калейдоскоп».</p> <p>Спортивне свято «Жартівливі естафети».</p> <p>Гра-змагання «Малі туристи», «Котигорошко».</p>
5		«Символ ічна»	<p>Година спілкування «Верба і калина – символи України».</p> <p>Екскурсія в м. Київ.</p> <p>Пісенний фестиваль «Хай пісня скликає друзів».</p>

			<p>Конкурс малюнків «Я малюю неньку Україну».</p> <p>Свято «Андріївські вечорниці», «Ой хто Миколая любить?»</p>
6		«Юні краєзнавці»	<p>Година спілкування «Небачена краса – Черкащина», «Визначні місця рідного краю».</p> <p>Екскурсія до краєзнавчого музею м. Черкаси.</p> <p>Вікторини «Народні традиції мого краю», «Рослини та тварини моєї місцевості».</p> <p>Родинне свято «Українська хата піснями багата».</p>
7		«Літературна вітальня»	<p>Година спілкування «Ми Українці», «Моя мала Батьківщина».</p> <p>Екскурсія до музею Т.Г.Шевченка.</p> <p>Конкурс читців поезії.</p> <p>Вікторина «Стежками відомих творів»</p> <p>Конкурс малюнків до творів І.Франка.</p> <p>Свято мови</p>
8		«Козацький гарт»	<p>Години спілкування «Загартування – шлях до здорового способу життя», «Абетка здорового учня»</p> <p>Рухливі ігри та розваги «Як козаки гралась» ;</p> <p>Змагання «Веселі старти»</p> <p>Одноденний похід з друзями по визначних куточках своєї місцевості.</p> <p>Конкурсно-розважальна програма «Юні сміливці»</p> <p>Конкурс малюнків «Вогонь – друг і небезпека»</p>
9		«Юні екологи»	<p>Година спілкування «Берегти екологію – берегти життя», «Зникаючі рослини мого краю».</p>

			<p>Гра-змагання «Екологічна рада».</p> <p>Екологічний десант «Зелена планета» (прибирання шкільної території)</p> <p>Акції «Посади дерево», «Чисте джерело», «Захист первоцвіту».</p>
10		«Бабусин а скринька»	<p>Година спілкування «Творчий спадок українського народу».</p> <p>Вікторини «Народна мудрість – невичерпне джерело».</p> <p>Екскурсія до місцевих майстрів вишивки, виробів з глини.</p> <p>Екскурсія в музей прикладного мистецтва м. Канів.</p> <p>Перегляд відеофільму «Краса петриківського розпису».</p> <p>Свято «Українська хата святами багата».</p> <p>Конкурс «Веселі маляри».</p> <p>Конкурси моталок, писанок, свищиків.</p>
11		«Казковий дивограй»	<p>Година спілкування «Народні та літературні казки».</p> <p>Конкурс акторської майстерності «Вправний мім».</p> <p>Конкурсно-розважальна гра «У світі казок та мультиплікації».</p> <p>Інсценізація улюбленої казки.</p> <p>Перегляд українських мультфільмів «Котигорошко», «Жив був пес» та ін.</p> <p>Конкурс плакатів «Ілюстрація до улюбленої казки».</p>
12		«Сімейно - родинна»	<p>Вікторина «Кращий знавець свого роду»; «Родинні традиції».</p> <p>Конкурс малюнків: «Дерево роду», «Моя сім'я».</p> <p>Конкурс домашніх оберегів.</p> <p>Родинне свято «Родина, родина від батька й</p>

			до сина».
13		«Добрі справи»	<p>Година спілкування «Посієш вчинок – виросте звичка», «Як гукнеш, так і відгукнеться».</p> <p>Свято Валентина «Треба в любові жити».</p> <p>Конкурс малюнків «Щоденник добрих справ».</p> <p>Операція «З добром у серці».</p> <p>Акції «Обеліск», «Посади дерево», «Чисте подвір'я».</p> <p>Конкурс «Іграшка для друга» (допомога дітям-сиротам).</p> <p>Літопис наших добрих справ.</p>
14		«Козацька рада»	<p>Години спілкування «Ми козацькі нащадки», «Черкащина – колиска козацтва».</p> <p>Гра «Козак класу».</p> <p>Вікторина «Славні козаки нашого краю».</p> <p>Розвага «Як козаки грались»</p> <p>Свято «Козацькому роду нема переводу».</p> <p>Конкурс козацької пісні.</p> <p>Конкурс малюнків «Козацькі атрибути».</p>
15		«Україна починається з мене»	<p>Години спілкування «Хто такий патріот?», «Україна починається з мене».</p> <p>Конкурси малюнків «Я малюю неньку Україну».</p> <p>Флешмоб «Об'єднаємо Україну».</p> <p>Акція «Україна – єдина країна» (створення карти України».</p> <p>Проект «І завітчаємо Україну нову...» (насадження квітів на території школи, села, міста)</p>
16		«Туристичний	<p>Година спілкування</p> <p>Конкурс «Як допомогти тим, хто потрапив у</p>

		експрес»	надзвичайну ситуацію; Гра-змагання «Котигорошко»; Спартакіада «Жартівливі естафети» Квест «Веселі перегони». Туристичних похід до лісу. Свято «Юні Котигорошки»
--	--	-----------------	---

IV. Приклади застосування результативних форм роботи для формування патріотичних якостей у молодших школярів

Однією з найважливіших складових формування патріотичних якостей у котигорошків є краєзнавство та туризм, тому зупинка **“Юні краєзнавці”** має на меті ознайомлення з визначними місцями рідного краю, поглиблення знань про свою малу Батьківщину. Тож в початковій школі можна почати з екскурсій по рідному селу або місту, вивчаючи походження назви свого села, його історію та відомих земляків.

Наступним кроком є відвідання музеїв (наприклад, музею Т.Г.Шевченка в селі Мошни; краєзнавчого музею, місто Черкаси). Подорожуючи рідним краєм, ми відвідуємо центр України село Мар'янівка Шполянського району Черкаської області. Але не завжди є можливість відвідати цікаві місця, тому ми використовуємо віртуальні подорожі по цих визначних місць, вибравши цікаві форми роботи: пошук на міста на карті і відзначення їх прапорцями, перегляд відеоматеріалів про визначне місце, складання пазлів Черкаської області і таке інше.

На годинах спілкування **“Небачена краса – Черкащина”** та **“Визначні місця рідного краю”** вихованці грають в карти картками, на яких зображені визначні місця Черкащини та України, проводять найпростіші дослідження рослинного середовища рідного краю,

здійснюються екскурсії до місцевих водоймищ, джерел, пам’яток природи та культури.

Для перевірки засвоєння учнями краєзнавчого матеріалу проводиться **вікторина “Народні традиції мого краю”, “Рослини й тварини моєї місцевості”** та визначається **кращий краєзнавець.**

Мета подорожі до зупинки **“Юні екологи”** - ознайомлення дітей з поняттям «екологія» та запобігання її забрудненню. Під час **години спілкування “Берегти довкілля – берегти життя”** вихованці вивчають по три-чотири рослини та тварини рідного краю, які занесені до Червоної Книги України, а потім перевіряють свої знання граючи на спеціально виготовлених картах із зображенням тварин та рослин. Принцип гри, як у звичайних карт: знаю – ходжу далі, не знаю –

забираю собі, пропускаю хід.

Мандруючи територією села, чи відвідуючи ліс та здійснюючи походи, діти самі бачать проблеми забруднення навколишнього середовища. І якщо на заняттях діти можуть просто запропонувати шляхи вирішення проблем екології, то в реальному житті вони прибирають територію лісу чи парку.

Навесні екологічна тематика продовжується такими акціями як **“Посади дерево”**, **“Чисте джерело”**, **“У захист первоцвіту”**, де учнівський колектив чи туристичний гурток власним прикладом має змогу показати шляхи покращення життя на нашій планеті.

Восени, наприклад діти готують годівнички для птахів, а навесні в результаті прийняття участі у акції **“Чисте джерело”**, по розчищенню його від гілок і листя, діти бачать

бурхливі потоки води, що течуть схилами Мошногір'я і несуть батькам спробувати джерельну воду. А похвала батьків за вдалий результат роботи надає значущості зробленій справі та здатна багато змінити в серцях майбутнього покоління.

Екологічне виховання – важлива складова – адже це той світ, у якому дитина усвідомлює себе частинкою малої батьківщини, з якої починається любов, а отже і ставлення до держави.

Напружена ситуація в нашій країні вимагає рішучих дій від нас, дорослих, та не залишає байдужими дитячі серця. Діти розуміють важливість надання допомоги солдатам на фронті, які змушені постійно перебувати в бойовій готовності, воювати в холоді, важких умовах, відстоюючи незалежність і безпеку України.

Тому упродовж року ми проводимо акції **“Я з тобою, солдате!”**, **“Допоможи солдату“**, **“Зігрій воїна домашнім!”**. Діти із трепетом малюють, виготовляють ляльки-обереги, пишуть листи підтримки та приносять домашню консервацію, роблячи спільну справу та

усвідомлюючи себе справжніми патріотами – посилено причетними до загальної справи – перемоги над воюючим ворогом, отримуючи фото з передової, де серед інших, принесене ними як щирий привіт захисникам України.

Щоб потрапити на зупинку “Туристичний експрес”, справжній котигорошківець має оволодіти необхідними навичками туриста, тож діти, разом з учителем, та старшими учнями-помічниками вирушають у похід до лісу, де проводяться майстер-клас з облаштування намету, розведення вогнища та апробовують найпростіші способи орієнтування на місцевості.

А під час проведення **гри-змагання “Малі туристи”**, молодші школярі показують свої знання рослин, змагються у першості та правильності встановлення намету, орієнтуванні. Також діти набувають кухарських навичок, допомагаючи старшим готувати туристську кашу.

Оскільки Котигорошко повинен бути не лише сильним і міцним, а ще й сміливим дітям дається можливість відчувати себе справжніми пожежниками та усвідомити важливість дотримання правил безпечної поведінки. Проводиться конкурс малюнків “Вогонь – друг і небезпека”, а на завершення конкурсно-розважальна програма “Юні сміливці” чи конкурс “Як допомогти тим, хто потрапив у надзвичайну ситуацію”, де учні демонструють свою поведінку в різних екстремальних ситуаціях, навички користування пожежним рукавом, знання правил пожежної безпеки.

Завершити зупинку та підвести підсумки за рік варто великою грою-випробуванням “Котигорошко”. До організації проведення доречно залучити вихованців гуртка, їх батьків та старших учнів.

Завдання для дітей розробляються за принципом районної гри-

випробування “Котигорошко”, але з урахуванням вікових особливостей учнів. До програми можна включити: художнє представлення команди, естафетний біг, розгинання рук в упорі лежачи (хлопчики), стрибки через скакалку (дівчатка), метання довбні, фігурне водіння велосипеда (найпростіші етапи), краєзнавчу вікторину, туристичну смугу перешкод (найпростіші етапи), підлаз, жердини.

Всі свої досягнення, вміння та навички котигорошківці матимуть можливість показати на змаганнях “Котигорошко”. Тут рівень складності може бути максимально наближений до рівня завдань для молодшої групи районної гри “Котигорошко”.

Гра-випробування є завершальним акордом заняття в гуртку, де не лише перевіряються знання, уміння і навички, отримані під час занять в гуртку, проходження етапів гри-подорожі, але й отримують важливий життєвий досвід спілкування.

Висновки

Детальніше про окремі напрямки реалізації програми можна прочитати у посібниках, розроблених з урахуванням досвіду роботи.

Детальніше ознайомитися з методами і формами роботи з молодшими школярами ви можете в методичних рекомендаціях з впровадження програми “Котигорошко з молодшими школярами”. Зокрема у публікації журналу “Шкільний світ” №16 за серпень 2016 року, та “Програма виховної роботи з молодшими учнями “З Котигорошком по Країні Барвінковій”, автор Жила В.В., Мошни, – 2016.

Для роботи гуртків розроблено навчальні програми гуртка з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку “Котигорошко”, початковий рівень автори Журило А.М., Журило М.М., Воронова І.Л., Мошни, – 2015. Ця розробка стала переможцем Всеукраїнського конкурсу рукописів.

Деякі аспекти практичного підходу розкриті в методичному посібнику “Довідник туриста-початківця”, автор Прожога В.М., Мошни, – 2006.

Дитина є суб’єктом виховного процесу. Слід створити сприятливі умови для самоусвідомлення дитиною суті моральних стереотипів та їх доцільності, набуття досвіду морально-етичного ставлення до себе, до навколишнього світу та людей.

Результатом ефективної роботи з молодшими школярами є сформованість у вихованців почуття патріотизму, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини, досконале володіння українською мовою, здатність захищати Україну, та усвідомлення себе представником своєї нації та носієм її культури.

У даній роботі викладено орієнтири, користуючись якими можуть бути реалізовані цілі і завдання виховання молодших школярів.

Актуальність висвітленої проблеми є значимою. Багаторічний досвід роботи показує, що успіху можна досягати спільно: педагоги, учні, батьки. Лише комплексний підхід в системі загально навчально-виховного процесу освітніх закладів, громадських організацій дає найвищий ефект.

Додатки

4.1. Турклубівська похідна пісня.

Хилить тополі вітер у полі.
Аж десь за обрій прослались стежки.
Гей, йдуть туристи!
Гей, йдуть молодці!
Гей, козаки!

Сонцю в обличчя, вітру назустріч,
Ген відкривати незнані світи!
Гей, йдуть туристи!
Гей, йдуть молодці!
Гей, козаки!

Не плачте, мамо, ми скоро вернемось,
Як спорожніють у нас рюкзаки!
Гей, йдуть туристи!
Гей, йдуть молодці!
Гей, козаки!

До рідного дому проляже доріжка,
А в серці залишиться спогад краси!
Гей, йдуть туристи!
Гей, йдуть молодці!
Гей, козаки!

Будьмо! Гей!
Будьмо! Гей!
Будьмо! Гей! Гей! Гей!
Гей, йдуть туристи!
Гей, йдуть молодці!
Гей, козаки!

4.2. Настільна гра «Україною з Котигорошком!»

Необхідні матеріали:

1. Дошка для гри;
2. Фішки та кубик;
3. Картки з завданнями;
4. Буклет з правилами;
5. Мотузки (для в'язання вузлів);
6. Карта України;
7. Наліпки *(друкуються на спеціальному двосторонньому папері)*.

Правила гри:

1. Одночасно можуть грати 2-8 котигорошків.
2. Головний в грі – модератор, який перевіряє правильність відповідей, видає наліпки як нагороди та контролює дотримання правил гри.
3. Учасник кидає кубик, який визначає кількість кроків по ігровому полю.
4. Якщо Котигорошко потрапляє на певне поле він тягне картку з відповідним кольором і виконує завдання, що зазначено на ній. Якщо учасник впорався із завданням, він має право залишитися на даній клітинці, якщо ні то він має повернутися на 2 кроки назад.
5. Якщо котигорошко користується допомогою друга, він повертається на 1 крок назад, а друг отримує наклейку за правильну відповідь.
6. Повторне потрапляння на кольорову клітинку не дає права на додатковий хід.
7. Після потрапляння на призове поле котигорошко отримує наклейку і перескакує на додаткове поле, не виконуючи завдання.
8. При потраплянні на знак «Стоп» - котигорошко пропускає хід.
9. Виконуючи завдання на картці котигорошко залучає до нього товаришів. Котигорошко, що допоміг у виконанні завдання отримує 2 додаткових кроки та наліпку (але не бере картку наступного кольору).

10. Котигорошко, який витягнув жовту картку (Поле-чудес) читає завдання на картці та пише на дошці загадане слово, всі вгадують по букві, а той хто перший назве слово робить вперед 2 кроки і отримує наклейку (основний учасник залишається на своєму полі).
11. Котигорошки, що допомагають співати пісню «Хилить тополі» (або іншу туристичну пісню) отримують наліпки.
12. Котигорошко, який витягнув фіолетову картку отримує 2 додаткові ходи і наліпку.
13. Потрапивши на клітинку «Екскурсія до міста», Котигорошко зачитує вголос інформацію про місто, і залишається на даній клітинці.
14. Останній хід: Якщо потрапляєш на останню клітинку треба кидати кубик допоки не викинеш «1».

Фон для виготовлення поля для гри:

Приклади зображення ходів на дошці для гри:

Гуртова робота

Туризм

Медицина, спорт

Екскурсія до міста

Пропусти хід

Котигорошко-пішохід

Краєзнавство, народознавство

Питання на 5 секунд

Екологія

Поле-чудес

Вітаємо! Призове поле!

Види завдань на для кольорових ходів (клітинок)

Питання можуть змінюватися.

Коричневі картки – краєзнавство, народознавство:

1. Знайди на карті місто Черкаси за 10 секунд.
2. Знайди на карті місто Вінницю за 10 секунд.
3. Знайди на карті місто Тернопіль за 10 секунд.
4. Знайди на карті місто Чернігів за 10 секунд.
5. Знайди на карті місто Луцьк за 10 секунд.
6. Знайди на карті місто Дніпро за 10 секунд.
7. Знайди на карті місто Луганськ за 10 секунд.
8. Яка висота Говерли?
9. З кого починається Україна?
10. З якими областями межує наша область?
11. Назвати державні символи України.
12. Назвати найвищокогірніше озеро України.
13. Назви географічний центр України.
14. Назвіть один найвизначніших охоронних об'єкти України, один з 7 чудес України, що знаходиться на Черкащині.
15. Столиця України з 1919 по 1934 рік?
16. Яку назву мала наша країна в давнину?
17. Ослінчик - це:
18. У традиційному українському житлі долівка (підлога) була:
19. Літературний твір – “Заповіт” Т.Г.Шевченка був перекладений на:
20. Старовинна обрядова різдвяна пісня.
21. Про який місяць в народі говорять – лютець?
22. Народна обрядова хорова пісня, в якій оспівується пробудження природи, кохання, надії на врожай.
23. Довга, не вкрита сукном шуба з великим коміром, пошита звичайно з овечої шкури хутром до середини.
24. Розмальоване великоднє куряче або декоративне, звичайно, дерев'яне яйце.
25. Майно, гроші, що їх дають батьки або родичі нареченої, коли вона виходить заміж.
26. Весільний хліб, спеціально випечений та прикрашений.

27. Великий ящик з кришкою і замком для зберігання одягу, коштовних, пам'ятних предметів.
28. Старовинна українська новорічна пісня, що виконується на старий новий рік.
29. Про який місяць в народі говорять – весільник?
30. Який птах приносить щастя і є улюбленим у українців?
31. Головна Різдвяна їжа.
32. Яка рослина є символом дівочої краси.

Відповіді:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
7. 2161 метр
8. З мене.
9. Київська, Вінницька, Кіровоградська, Полтавська.
10. Державний герб (тризуб), державний гімн, державний прапор.
11. Озеро Синевир (Закарпаття).
12. с.Мар'янівка, Шполянський район, Черкаська область.
13. Дендропарк «Софіївка», м.Умань.
14. м.Харків.
15. Київська Русь
- 16.
17. а) довга дерев'яна лава;
б) маленький переносний стілець;
в) лежанка.
18. а) земляна;
б) глиняна;
в) дощата.
19. а) 147 мов народів світу;
б) 125 мов народів світу;
87 мов народів світу.
20. Колядка.
21. Лютий.
22. Веснянка.

23. *Кожух.*
24. *Писанка.*
24. *Посаг.*
25. *Шишка.*
26. *Скриня.*
27. *Щедрівка.*
28. *Жовтень.*
29. *Лелека.*
30. *Кутя.*
31. *Калина.*

Білі картки – медицина, поведінка у надзвичайних ситуаціях (ПНС):

1. Яку допомогу потрібно надати при закритому переломі кінцівок? (дати щонайменше 3 з 5 правильних варіантів)
2. Вона зупиняє кров, виховує і годує, хоч її всі бояться.
3. Назви лікарську рослину, що використовується для заживлення ран.
4. Де безпечніше перебувати під час грози.
5. Що робити, коли ви натерли ногу у поході?
6. Який номер варто набрати при виявленні запаху газу в приміщенні?
7. Яка безпечна відстань, на яку потрібно відійти при виявленні вибухового пристрою або підозрілої речі.
8. Що потрібно робити якщо лід почав тріщати та з'явилися характерні тріщини.
9. У разі знаходження вибухонебезпечного пристрою заборонено:
10. Якщо пожежа застала вас у приміщенні потрібно:
11. Чому у шкільних закладах двері приміщень відчиняються назовні?
12. Що треба робити, якщо під час перегляду телевізора з нього пішов дим?
13. Якщо кімната почала наповнюватися їдким димом, що ви будете робити?
14. Що треба робити, якщо при приготуванні їжі загорілася олія на сковороді?

15. Що потрібно враховувати, збираючись до школи, щоб не застудитись?
16. Чому не можна штовхатися та бігати коридорами школи?
17. Вибери процедуру, що належать до загартування:
18. Щоб вночі добре спалося, слід перед сном:
19. Щоб не отримати сонячних опіків, необхідно:
20. Як уникнути небезпеки:
21. Відповідно до Конституції України дитина має право на:
22. Як не стати жертвою телевізійних і телефонних шахраїв:

Відповіді:

1. - знерухомити місце перелому;
- накласти шини, або підручний матеріал;
- дати постраждалому знеболювальне;
- на місце перелому прикласти для зменшення болю;
- викликати швидку допомогу.
2. Кропива
3. Подорожник.
4. а) Сховатися у будівлі;
б) Присісти у суху яму чи траншею;
в) Лягти на землю.
5. а) Прикласти вату змочену зеленкою;
б) Прикласти пластр або листок подорожника;
в) Прикласти кропиву.
6. 104.
7. 230-250 метрів.
8. а) Швидко тікати;
б) Негайно повертатися, але повільно, не відриваючи ступні ніг від льоду;
в) Швидко тікати і голосно кричати.
9. а) Припиняти всі роботи у районі знайденого предмета;
б) Чекати прибуття фахівців, для його знешкодження;
в) Переміщувати предмет або брати його в руки.
10. (а) Повзти під хмарою диму до дверей вашого приміщення ;
б) Відкрити всі двері і вікна у приміщенні;
в) Бігти прямо крізь вогнище і, по можливості, скористуватися ліфтом для спуску вниз.

11. Тому, що у такому випадку при евакуації не створюється велике скупчення людей.
12. (а) Вимкнути телевізор, позвати на допомогу дорослих або самому накинути на телевізор ковдру;
б) Вибігти в іншу кімнату, не вимикаючи телевізор;
в) Полити телевізор водою, не вимикаючи його з розетки .
13. а) відчиню вікно, залишу відкритими двері;
б) буду сидіти під лідком, або в кутку кімнати;
в) закрию рот і ніс вологою ганчіркою і буду просуватися до виходу.
14. (а) ввимкну вогонь, накрию сковороду кришкою;
б) буду гасити водою;
в) спробую винести сковороду до сміттєвого відра і вилити туди олію.
15. а) Погодні умови, місце проведення уроків і температуру в шкільних приміщеннях;
б) Стан взуття, одягу та самопочуття;
в) Відстань до школи.
16. а) Неодмінно отримаєш зауваження від вчителів;
б) Класний керівник напише скаргу в щоденнику і батьки сваритимуть за погану поведінку;
в) Можна вдарити когось, збити з ніг, випадково травмуватися, або травмувати інших.
17. а) три порції морозива на сніданок;
б) ходіння в мокрих черевиках;
в) умивання холодною водою.
18. а) наїдатися;
б) переглядати фільм жахів;
в) провітрити кімнату.
19. (а) накривати голову панамкою;
б) їсти багато морозива;
в) намаститися сонцезахисним кремом.
20. а) від нас нічого не залежить;

*(б) треба бути дуже уважним та дисциплінованим;
в) у кожного своя доля.*

21. *(а) безкоштовне навчання;
б) безкоштовний обід;
в) безкоштовний планишет.*
22. *а) замовляти ринг-тони, музичний контент, прогнози погоди;
б) обов'язково повідомляти інформацію про себе та своїх близьких;
в) не реагувати на інформацію про перемогу в якомусь конкурсі, виграш у лотерею.*

Помаранчеві картки – картки з питаннями на 5 секунд:

1. Назви 3 голосні букви.
2. Загадка «Я весь час кручусь, верчусь і ніколи не спинюсь.»
3. Назви найдавніше місто Черкащини.
4. Де і коли народився Т.Шевченко?
5. Професія Айболить.
6. Хто в поході головний?
7. Назвіть найулюбленіший музичний інструмент туриста.
8. Де було знайдено найдревніше наземне помешкання людини на Черкащині.
9. Коли відзначається День Незалежності України.
10. Назвіть столицю України.
11. Назви державні символи України.
12. Чиє це гасло «Давайте жити дружно»?
13. Місце, де найбільше кисню?
14. Якого птаха називають лікарем дерев?
15. Як найчастіше називають водія?
16. Як велосипедист повинен інформувати інших учасників руху про намір зупинитися?

Відповіді:

1. *а, о, у, и, і, е.*
2. *Компас.*
3. *Корсунь.*
4. *Село Моринці 9 березня 1914 року.*
5. *Ветеринар.*

6. Керівник походу.
7. Гитара
8. Село Межирич, Черкаська обл., Канівський район.
9. 24 серпня.
10. Місто Київ.
11. Герб (тризуб), прапор, гімн.
12. Кота Леопольда.
13. Ліс.
14. Дятла.
15. Шофер.
16. Підняти руку вгору.

Зелені картки – туризм:

1. Зав'яжи прямий вузол, щоб переправитись на інший берег Дніпра.
2. Назвати щонайменше 3 типи вогнищ.
3. Що означає «бівуак»?
4. Як рухаються туристи в поході?
5. Назвіть рослину, за допомогою якої можна визначити сторони горизонту і де вона розташовується?.
6. Загадка «Коли пустий я плачу, а як несуть я скачу». Що це?
7. Як розпалюється багаття зверху чи знизу?
8. Чому в дорозі привали для відпочинку у туристів повинні бути нетривалими?
9. Коли відзначається Всесвітній день туризму?
10. Назвіть види туризму.
11. За скільки метрів від вогнища встановлюється намет?
12. Назвіть три слова «заборонені» в поході.
13. Проспівати 1 куплет та 1 приспів туристської пісні «Хилить тополі», або іншої туристичної пісні.
14. Загадка: «Край видно, а дійти до нього неможливо.»
15. Загадка: «Під склом я знаходжусь, на північ і південь дивлюсь, якщо зі мною підеш - назад дорогу легко ти знайдеш.»
16. Визнач неправильну відповідь. Щоб запобігти лісовій пожежі потрібно:
17. Щоб мені кудись дійти
Треба всю її пройти.
Бере початок від порога
Далека чи близька

18. Оберіть правильне місце розташування намету:

Відповіді:

1.

2. Нодья, зіркове, решітка, криничка, курінь.

3. Місце розташування людей на відпочинку та ночівлі в умовах природного середовища.

4. Ланцюжком.

5. Мох. В лісі. Кора хвойних і листяних дерев звичайно значно темніша й більше вкрита мохом та лишайниками з північного боку.

6. Рюкзак.

7. Знизу.

8. В дорозі привали для відпочинку у туристів повинні бути нетривалими тому, що якщо відпочивати довго, м'язи ніг твердіють, йти стає важче.

9. 27 вересня.

10. Пішохідний, велосипедний, гірський, водний, лижний, спелеотуризм.

11. За 3 метри і більше...

12. Дощ, портфель, кілки.

13. Пісня

14. Горизонт.

15. Компас.

16.

а) не розпалювати вогнище на сухій траві;

б) перед тим, як іти з лісу, ретельно загасити вогнище;

в) не обов'язково гасити багаття - його загасить дощ.

17. Дорога.

18.

а) будь-де, щоб не було дерев;

б) на низині, в ярах;

в) на підвищенні, на захищеному від вітру місці.

Червоні картки -- екскурсійний тур до міста:

Завітай до міста.....

1. Львів

2. Київ
3. Запоріжжя
4. Одеса
5. Канів
6. Корсунь
7. Умань
8. Одеса
9. Чигирин

Чорні картки – знак “стій”

Фіолетові картки – гуртова робота:

1. Прочитати слово навпаки 4 рази, щоб всі зрозуміли, що це за слово ЛЕВУРДА
2. Прочитати слово навпаки 4 рази, щоб всі зрозуміли, що це за слово ГОВЕРЛА
3. Прочитати слово навпаки 4 рази, щоб всі зрозуміли, що це за слово ПІДСНІЖНИК
4. Прочитати слово навпаки рази, щоб всі зрозуміли, що це за слово 4 МЕЖИРИЧ
5. Намалювати за 10 секунд загаданий предмет так, щоб котигорошки відгадали. (Фонтан).
6. Намалювати за 10 секунд загаданий предмет так, щоб котигорошки відгадали. (Вітряк).
7. Намалювати за 10 секунд загаданий предмет так, щоб котигорошки відгадали. (пагорб Слави)
8. Показати жестами слово (колодязь).
9. Показати жестами слово (калина)
10. Показати жестами слово (палатка).
11. Показати жестами слово (лід)
12. Показати жестами слово (змія).
13. Показати жестами слово (ліс)
14. Показати жестами слово (гроза).
15. Показати жестами слово (дуб)
16. Зв'язати прямим вузлом коло, щоб з'єднати всіх котигорошків.
17. Котигорошки будь-яким вузлом зв'язують мотузку і за командою утворюють фігури (коло-квадрат-трикутник).

Жовті картки – ПОЛЕ чудес:

1. Назвою якого дерева названий місяць року? Це дерево цвіте найпізніше.
2. Існує легенда, в якій розповідається, що ці квіти - ніжний, щасливий сміх Мавки, героїні "Лісової пісні" Лесі Українки, що перлинами розкотилися по лісу, коли вона вперше відчула радість кохання . Про яку квітку йдеться?
3. Це високий кущ, який має міцні гачкуваті колючки. Квітки рожевого і біло-рожевого кольору. Наприкінці літа кущ прикрашається червоно-оранжевими плодами, які тримаються всю зиму. Цей кущ є окрасою природи, медоносною і лікарською рослиною, бо у її плодах багато вітамінів.
4. Яка лікарська рослина жителями Північної Америки названа «слідом білої людини»?
5. Хто завжди йде, а сліду за собою не залишає?

Стаття I. Його винайшли китайці. У нас його виготовляють з дерева. Він легко горить.. На ньому звичайно малюють чи пишуть.

Стаття II. Предмет, яким розтирають у макітрі мак, пшоно.

6. Його виробляють з піску. Найчастіше воно прозоре. Коли падає, розбивається. Якщо його кинути у лісі, воно може викликати пожежу.
7. Як в стародавні часи називали річку Дніпро?
8. Як називався начальник козацького війська?
9. Тип гармати з коротким стволом для навісної стрільби, що призначалася головним чином для руйнування міцних оборонних споруд. Застосовувалася з 15 до середини 19 століття.
10. Найглибше озеро України.
11. Хто не мав права навіть ступати на територію Запорізької Січі?
12. Яке християнське свято козаки вважають своїм оберегом?

Стаття III. Природоохоронна територія.

Відповіді:

Стаття IV. Липа.

Стаття V. Конвалія.

Стаття VI.	<i>Шипшина.</i>
Стаття VII.	<i>Подорожник</i>
Стаття VIII.	<i>Годинник.</i>
Стаття IX.	<i>Папір.</i>
Стаття X.	<i>Макогін</i>
Стаття XI.	<i>Скло.</i>
Стаття XII.	<i>Борисфен, Славутич.</i>
Стаття XIII.	<i>Гетьман.</i>
Стаття XIV.	<i>Мортира.</i>
Стаття XV.	<i>Свितязь.</i>
Стаття XVI.	<i>Жінка.</i>
Стаття XVII.	<i>Покрова.</i>

1. *Заповідник*

Сині картки – екологія:

1. Яка пташка може сидіти вниз головою?
2. Яка комаха може підняти вагу в 50 разів більше ніж важить сама?
3. Загадка: «Є моря – не попливеш,
Є шляхи – та не поїдеш,
Є земля – та не поореш.
Що це?
4. Назвіть головне правило поведінки туриста на природі, в лісі, біля річки.
5. Назвіть 3 весняні першоцвіти, що занесені в Червону книгу.
6. Що означає яскравий колір Червоної Книги?
7. Захищає природу той, хто:
8. Справжній турист це той, хто:
9. Головна річка України.

Відповіді:

1. *Синичка.*
2. *Мураха.*
3. *Карта.*
4. *Не смітити і прибирати за собою.*

5. Підсніжник, ряс, пролісок, цибуля ведмежа (черемша), Шафран Гейфеля (крокус).
6. Яскравий колір Червоної Книги означає – **СТІЙ! ЗУПИНИСЯ! НЕ РУШ!**
7. а) залишає сміття в лісі;
б) виходить без оберемка квітів після прогулянки з лісу;
в) не розпалює вогнище під час відпочинку.
8. а) залишає сміття в лісі;
б) закидає вогнище піском чи заливає його водою;
в) зриває оберемками квіти.
9. Дніпро.

Рожеві картки – Котигорошко-пішохід:

1. Велосипеди мають бути обладнані:
2. Найбезпечніше місце для переходу дороги — це:
3. Найбезпечніше місце для поїздки в автобусі – це:
4. Якщо під'їхав переповнений транспорт небезпечніше це:
5. Їздити по вулиці на велосипеді можна:
6. Пішохід повинен бути особливо уважним:
7. Чи можна велосипедистові їхати по дорозі, якщо неподалік є велосипедна доріжка?
8. Якої сторони слід дотримуватися, крокуючи тротуаром?
9. Чекати транспорт на зупинці краще:
10. Зі скількох років дітям дозволено їздити на передньому сидінні автомобіля?
11. У громадському транспорті можна:
12. Скільки сигналів має пішохідний світлофор?
13. Через які двері слід заходити в автобус?
14. Як слід переходити дорогу, якщо ви вийшли з автобуса?
15. Чи можна перевозити на велосипеді пасажира віком 9 років?
16. Як називається «зебра» на дорозі?
17. Чому на заміських дорогах пішоходи повинні рухатися назустріч руху?

Відповіді:

1. а) звуковим сигналом та світловідбивачами;

- б) звуковим сигналом та питною водою;
в) питною водою та світловідбивачами.
2. а) перехрестя;
б) пішохідний перехід;
в) відкрита ділянка дороги, яка проглядається в обидва боки на 150-200м.
3. а) сидіння в середній частині автобуса;
б) задній майданчик, проходи і виходи;
в) кабіна водія і передні сидіння.
4. а) зачекати наступний;
б) розитовхати всіх і зайти у транспорт;
в) повиснути на підніжці.
5. а) коли є бажання;
б) коли тобі виповнилось 14 років;
в) коли за тобою дивляться батьки.
6. а) за несприятливих погодних умов (дощ, сніг, туман);
б) за будь-якої погоди;
в) в місцях пожвавленого руху транспорту.
7. Ні.
8. Правої.
9. а) ближче до краю тротуару;
б) далі від нього;
в) прямо на проїзній частині.
10. з 12 років.
11. а) відволікати водія під час руху;
б) поступатися місцем інвалідам, пасажирам з дітьми;
в) штовхатися і бешкетувати.
12. 2 – червоний і зелений.
13. Через задні двері.
14. Вийшовши на зупинці тролейбуса найкраще:
а) дочекатись доки він поїде;
б) обійти його спереду;
в) обійти автобус ззаду.
15. Не можна обходити транспорт ні попереду, ні позаду, потрібно зачекати, коли він від'їде й дорогу буде видно в обидва боки— відійти на безпечну відстань від автобуса.

15. Ні, лише до 7 років — на спеціально обладнаному сидінні з підніжками.

16. Пішохідний перехід.

17. Рухаючись узбіччям назустріч руху, пішоходи завжди бачать транспорт, що наближається.

Бібліографія

Використана література:

1. Близнюк А. І. Тиждень дитячо-юнацького туризму та краєзнавства: Методичні рекомендації. – Біла Церква, 2013. – 40 с.
2. Жила В.В., Методичні рекомендації щодо впровадження програми національно-патріотичного виховання з молодшими школярами засобами гри «Подорож «З Котигорошком по Країні Барвінковій»». – Черкаси, 2016.
3. Журило А.М. Програма “Котигорошко” як засіб комплексного підходу у національно-патріотичному вихованні дітей та молоді. – Мошни, 2015.
4. Журило А.М., Журило М.М., Воронова І.Л. Навчальна програма гуртка з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку “Котигорошко” Початковий рівень. – Мошни, 2015.
5. Методичні рекомендації з впровадження програми «Котигорошко з молодшими школярами» // Шкільний світ. – 2016. – №16(744). – С.24-41.
6. Збірник інформаційно-методичних матеріалів (на допомогу педагогам позашкільних навчальних закладів у реалізації обласної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року) / уклад. Н.Давидюк, А.Намчук, Н.Полицяк та ін. [за заг.ред. Н.Давидюк]; Рівненський обласний

ін-тут післядипломної пед. освіти. – Рівне: РОШПО, 2012. – 63 с.

7. Львачова, О.О., Методичні рекомендації для керівників гуртків позашкільних навчальних закладів, «Екологічний квест». – Білозерка, 2015
8. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Наказ МОН України, 16. 06. 2015 р. № 641
9. Личак І. Методичний посібник «Юні туристи-красзнавці», Методичні рекомендації щодо організації туристсько-красзнавчої роботи з дітьми дошкільного віку . – Біла Церква, 2010. – 102 с.
10. Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Указ Президента від 12 червня 2015 року №334/2015.
11. Прожога В.М. Довідник туриста-початківця. – Черкаська районна станція юних техніків. – Мошни, 2006.

Стаття XVIII. Основи здоров'я 3 клас Бібік Н.М., Бойченко Т.Є. – Київ, “Навчальна книга”, – 2003.

Інтернет ресурси:

1. http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/30874/
2. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. <http://5fan.ru/wievjob.php?id=78744>
4. <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068>

ЗМІСТ

Практичні рекомендації, щодо організації національно-патріотичної роботи з молодшими школярами	
Вступ.....	3
I. Гурток, як ефективна форма національно-патріотичного виховання молодших школярів	5
II. Організації повсякденної роботи в молодшій школі на базі річного плану виховної роботи для класного керівника чи педагога-організатора	10
III. План-сітка для роботи з молодшими школярами на базі програми гри-подорожі “З Котигорошком по Країні Барвінків”	15
IV. Приклади застосування результативних форм роботи для формування патріотичних якостей у молодших школярів	19
Висновки	27

Додатки	28
Бібліографія	46
Зміст	48